

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

CURRICULUM ȘCOLAR

pentru

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

CLASA a X-a

ALTERNATIVA EDUCAȚIONALĂ WALDORF

Aprobat prin Ordin al Ministrului
nr. /

București

2000

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa de limba și literatura română pentru clasa a X-a a fost elaborată în cadrul unei *paradigme a disciplinei la nivelul liceului*, avându-se în vedere următoarele:

1. Reorientarea studiului limbii și literaturii române în liceu printr-o proiectare curriculară modernă
 - Programa de limba și literatura română pune accent pe latura formativă a învățării, având ca scop formarea unor elevi capabili să se raporteze la cultură autonom, reflexiv, critic și creativ.
 - Ținând seama de valorile caracteristice unei societăți deschise, pluraliste, actuala programă oferă posibilități de opțiune în privința textelor de studiat, a modalităților de studiu adecvate.
2. Stabilirea competențelor generale ale disciplinei la nivel liceal, plecând de la *finalitățile nivelurilor de învățământ și obiectivele ciclurilor curriculare*
- Actuala programă propune ca finalitate a studiului limbii și literaturii române cultivarea plăcerii de a citi, a sensibilității estetice, dezvoltarea abilității de a recepta și de a produce o gamă variată de texte, însușirea și practicarea diverselor strategii de comunicare.
3. Proiectarea *conținuturilor învățării* în funcție de paradigma adoptată
 - Conținuturile sunt proiectate în corelație cu un set de competențe specifice pentru fiecare clasă. Conținuturile disciplinei au fost gândite în raport cu o dominantă pentru fiecare an de studiu.
4. Conturarea unui parcurs didactic coerent și echilibrat, capabil să armonizeze complexitatea obiectului de studiu cu modalitățile didactice de abordare a acestuia
 - Programa propune o îmbinare a *formării în vederea folosirii instrumentelor de lucru cu textul* și a *studiului descriptiv al literaturii române*.
5. Stimularea aportului creativ al specialiștilor (profesori, autori de manuale și de auxiliare școlare) și al elevilor la studierea disciplinei

Programa pune la îndemâna profesorilor un cadru flexibil de organizare a muncii lor la catedră, lăsând o marjă considerabilă de libertate nu numai în privința alegerii textelor de studiat, ci și a integrării conținuturilor și a proiectării parcursului didactic. În acest fel, profesorii (autorii de manuale ș.a.) pot găsi modalitățile optime de a construi competențele propuse, de a adapta studiul limbii și al literaturii române la condițiile particulare ale clasei și ale individualității elevilor.

6. În învățământul Waldorf profesorii vor aborda conținuturile în module în așa fel încât accentul să cadă pe latura formativă, având libertatea de a folosi textele cele mai potrivite situației clasei. Cele două **teme ale epocilor** din fiecare an cât și **conținuturile epocilor, așa cum sunt prezentate aici, sunt rodul experienței a multor zeci de ani de pedagogie Waldorf în lume**. Dar mai importantă decât insistența pentru transpunerea la clasă a epocilor tradiționale verificate este munca antropologică concretă, în mod necesar anterioară, care ar trebui să justifice alegerea unor conținuturi noi. Așadar ceea ce a fost verificat pe larg și în decursul multor ani despre epocile care sunt în discuție aici și se confirmă în învățământul contemporan ar trebui realizat cu grijă în cazul alegerii de noi conținuturi.

"Scoala Waldorf este negreșit pe de o parte o pedagogie precisă, pe de altă parte avem cea mai mare libertate posibilă... Întreaga noastră programă de învățământ este ceva precis doar ca spirit, pe când în ceea ce privește fiecare acțiune în parte avem cea mai mare libertate pe care o putem gândi". (Rudolf Steiner, cuvinte la o expoziție cu *lucrări ale elevilor, GA 307*, 8.8.1923). "Pedagogia precisă", "ceea ce este precis doar ca spirit" rezultă pe de o parte din mai sus

menționată "Antropologie". Ea constituie și astăzi pentru cadrele didactice dintr-o școală Waldorf baza lucrului în consiliul profesoral sau în studiul individual, de aici rezultând impulsurile pentru activitatea lor pedagogică. Pe de altă parte deducem din aceasta modul în care trebuie prelucrată materia de predare.

COMPETENȚE GENERALE

- 1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și producerea mesajelor în diferite situații de comunicare**
- 2. Folosirea instrumentelor de analiză stilistică și structurală a diferitelor texte literare și non-literare**
- 3. Argumentarea în scris sau oral a propriilor opinii asupra unui text literar sau non-literar**

VALORI ȘI ATITUDINI

- **Cultivarea plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii**
- **Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice prin lectura textelor**
- **Cultivarea sensibilității prin receptarea operei literare**
- **Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii române**

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și producerea mesajelor în diferite situații de comunicat

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. identificarea valorilor stilistice generate de folosirea registrelor limbii	- registrele limbii: limbaj arhaic, neologic, regional, popular, familiar, argotic, colocvial, jargon
1.2. folosirea unor registre stilistice diferite în funcție de situația de comunicare	- stilurile funcționale și utilizarea lor - calitățile generale și particulare ale stilului: claritate, proprietate, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie
1.3. receptarea adecvată a sensului unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise	- denotație, conotație - sesizarea valențelor stilistice ale unor categorii morfosintactice - influența elementelor paraverbale (ton, pauză, intonație) asupra înțelegerii mesajului oral - coerență și coeziune
1.4. folosirea adecvată a unor forme de exprimare orală în diferite contexte de comunicare	- tehnici de comunicare specifice în conversație, dezbateri, *masă rotundă, *interviu (*interviul mass-media, *interviul de angajare) - descrierea orală - pronunțarea corectă (pronunții hipercorecte) - pronunțarea nuanțată (ton, pauză, intonație)
1.5. redactarea unor texte funcționale în diferite contexte de comunicare	- referat, cerere, proces-verbal, memoriu de activitate, curriculum vitae, formulare tipizate
1.6. aplicarea în exprimarea proprie a normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, morfosintactice și folosirea adecvată a unităților lexico-semantice	- folosirea corectă a formelor flexionare (forme flexionare ale verbului, adjective fără grade de comparație, numerale etc.) - norme ortografice și de punctuație - utilizarea corectă a elementelor de relație (prepoziții, conjuncții, pronume relative etc.) - implicațiile morfosintactice ale schimbării categoriei gramaticale - cunoașterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor) - folosirea adecvată a cuvintelor în context - utilizarea variantelor lexicale literare - utilizarea corectă a unităților frazeologice - etimologia populară, hipercorectitudinea

2. Folosirea instrumentelor de analiză stilistică și structurală a diferitelor texte literare și non-literare

Competențe specifice

2.1. recunoașterea și analiza principalelor componente de ordin structural, specifice textului narativ

2.2. recunoașterea și compararea diferitelor tipuri de proză și a particularităților acestora

2.3. identificarea particularităților specifice ale limbajului în texte epice studiate

2.4. aplicarea conceptelor operaționale în analiza și discutarea textelor narative

Conținuturi

- construcția subiectului în textul narativ
- compoziția textului narativ și a celui dramatic
- personajele în textul narativ
- modalități de caracterizare a personajului; tipuri de personaje
- instanțele comunicării în textul narativ
- perspectiva narativă
- roman, nuvelă, povestire, basm; *eseu, *text oratoric
- *texte în care se manifestă estomparea granițelor dintre speciile tradiționale ale prozei
- registre stilistice, limbajul personajelor, limbajul naratorului
- stilul direct, stilul indirect, stilul indirect liber
- tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.)
- v. **Sugestii metodologice**, domeniul

III. Concepte operaționale

3. Argumentarea în scris sau oral a propriilor opinii asupra unui text literar sau non-literar

Competențe specifice

3.1. susținerea argumentată a unui punct de vedere într-o discuție

3.2. elaborarea unei argumentări scrise pe o temă dată

Conținuturi

- tehnica argumentării
- întrebări relevante și răspunsuri adecvate contextului comunicării
- rolul elementelor non-verbale: privire, gestică, mimică, spațiul dintre persoanele care comunică
- construcția discursului argumentativ
- redactare de texte (eseu, comentariu, analiză, paralelă etc.)

SUGESTII METODOLOGICE

Puncte de vedere și leitmotive pentru predare

În clasa a X-a (în medie vârsta de 16 ani) se observă o atenuare a tumultului puternic orientat înspre exterior și a "naivității" clasei a IX-a. Delimitarea dintre băieți și fete se evidențiază mai pregnant. Elevii se află într-un proces de desprindere de comportamentul de grup, fără să reușească fiecare în parte să aibă un comportament individual. Dacă elevilor de clasa a IX-a le place să se piardă în dezbateri în care își folosesc agerimea minții, elevii din clasa a X-a încearcă mai degrabă să își poarte în exterior părerile și punctele de vedere, prin felul în care se îmbracă, se colorează, se poartă. Prin răspunsul primit de la adulți, ei pot trăi în independența lor incipientă și se pot orienta după ea. Pe de o parte se pune mare preț pe propriul exterior, pe de altă parte adolescenții doresc să fie luați tocmai drept ceea ce sunt îndaratul acestei fațade. De regulă elevul de clasa a X-a se emancipează vizibil față de autoritatea părintească, făcând progrese în "identificarea Eului propriu". Se experimentează independența, dar și prețul acesteia, singurătatea. Limba ajunge într-o criză. Elevii adesea *nu mai sunt* sau *încă nu sunt* capabili să exprime corespunzător trăirile interioare.

Conținuturile învățării sunt grupate în trei domenii: **I. Literatură, II. Limbă și comunicare și III. Concepte operaționale.**

Posibile conținuturi pentru predare:

Prima epocă:

Prin tratarea mitologiei nordice pe baza unor extrase din **Edda**, din **Legendele islandeze**, din **Cântecul lui Hildebrand sau din Epopeea Nibelungilor** poate fi prezentată în imagini desprinderea de vechile legături tribale prin formarea responsabilității proprii și trecerea la conștiința etică creștină. Se face prin aceasta și trecerea de la conștiința mitologică în imagini la plasticitatea formată literar, la operele literare epice. Se pot aborda în acest modul și formele incipiente ale literaturii române, elevii făcând cunoștință cu modificările din istoria limbii cu ajutorul exemplelor alese.

A doua epocă:

Se poate continua tratarea literaturii române urmărind **motive din epopeea Nibelungilor**, mai ales procesul tot mai accentuat de individualizare a Eului uman către sfârșitul secolului al XX-lea.

Epoca de poetică, aparținând de predarea esteticii, completează predarea limbii române în domeniile cunoașterii genurilor, metricii, retoricii precum și stilisticii. Prin lucrări lirice proprii sau alte lucrări poetice, respectiv prin relația proprie cu genurile poetice, elevii sunt capabili să treacă de la exprimarea de sine la întâlnirea cu ei înșiși, deoarece forma lirică ușurează descrierea propriilor dispoziții sufletești.

În învățământul Waldorf se va ține cont și de recomandările din curriculum-ul național, profesorul fiind chemat să-și organizeze modalitățile de predare pentru a ține cont atât de specificul cerințelor vârstei, cum am prezentat mai sus, cât și de cerința de compatibilitate de care trebuie să țină cont școala în vederea creării egalității de șanse. Se vor avea în vedere și cerințele curriculum-ului național prezentate în cele ce urmează.

În domeniul **Literatură**, clasa a X-a constituie, împreună cu clasa a XI-a, o etapă centrală, în care se urmărește familiarizarea elevilor cu: principalele tipuri de texte literare; noțiunile și tehnicile de analiză și de interpretare menite să înlesnească înțelegerea textelor epice, dramatice și lirice, în proză sau în versuri; în repere de ordin istoric care să ajute la formarea unei viziuni de ansamblu asupra literaturii române.

În clasa a X-a se vor studia **Proza**, iar în clasa a XI-a se vor studia **Dramaturgia și Poezia**, iar la începutul clasei a XII-a unele repere fundamentale referitoare la **Epoci culturale și**

ideologii literare în literatura română, această din urmă secțiune servindu-se în principal de textele studiate anterior.

Clasa a XII-a este destinată în cea mai mare parte **Studiului aprofundat al literaturii**.

Maniera de prezentare a conținuturilor permite profesorilor și autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice).

În clasa a X-a se vor studia **minimum 14 texte**. Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare listă minimală, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; **atractivitate; valoare; varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Programa oferă sugestii, cu titlu de exemplificare, menite să ajute opțiunile profesorilor.

Listele de exemple sunt deschise. Profesorii (autorii de manuale) pot alege alți autori sau alte texte, care nu figurează în aceste liste. Din lista autorilor canonici (Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu) se va studia obligatoriu, în clasa a X-a, câte un text aparținând următorilor *autori*: **Ion Creangă, Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu**.

Este bine să se acorde atenție, în măsura posibilităților, studiului unor texte **integrale**. **Evident, lucrul acesta nu exclude recursul la texte fragmentare, mai ales în cazul speciilor literare de mari dimensiuni (nuvelă, roman etc.)**.

Profesorii pot să lărgescă numărul de texte propuse pentru studiu sau să recurgă la lecturi suplimentare în corelație cu tipurile de texte studiate. Pentru ilustrare pot fi recomandate și scrieri din literatura universală în traducere românească.

LISTE MINIMALE ȘI ALTE RECOMANDĂRI

I. LITERATURĂ

1. PROZĂ

Proza narativă. Structura textului narativ

- Comunicarea în textul narativ; instanțele comunicării
- Perspectiva narativă
- Tehnici de construcție a subiectului
- Personajele

Limbajul prozei narative

- Modalități ale narării
- Vorbirea naratorului și vorbirea personajelor
- Registre stilistice

1.1. Specii narative. Repere istorice

1.1.1. Forme incipiente ale prozei literare

- istoriografia medievală (cronica, letopisețul, legenda istorică sau proza savantă) – cel puțin un text

Sugestii pentru alegerea textelor:

Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*; Miron Costin, *De neamul moldovenilor*; Ion Neculce, *O samă de cuvinte*; *Letopisețul Cantacuzinesc*, *Cronica Bălenilor*, Dimitrie

Cantemir, *Descrierea Moldovei, Istoria ieroglică, Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*

1.1.2. Proza scurtă - specii tradiționale

- basmul cult – cel puțin un text
- povestirea – cel puțin un text
- nuvela – cel puțin trei texte
 - nuvela istorică
 - nuvela fantastică
 - nuvela psihologică

Se va urmări realizarea unor conexiuni cu texte aparținând și altor specii literare narative studiate în gimnaziu (de exemplu, basmul popular, schița etc.).

Sugestii pentru alegerea textelor:

Basm cult: Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Ion Creangă ș.a.

Povestire: M. Sadoveanu, Ion Creangă, I. Agârbiceanu, V. Voiculescu ș.a.

Nuvelă: C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușeanul*, A. I. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*, M. Eminescu, *Sărmanul Dionis*, I. Slavici, *Moara cu noroc*, I. L. Caragiale, *Kir Ianulea*, *La hanul lui Mânjoală*, *În vreme de război*, Liviu Rebreanu, *Ițic Ștrul dezertor*, *Catastrofa*, M. Eliade, *Douăsprezece mii de capete de vite*, *La țigănci*, Gib Mihăescu, *La Grandiflora*, Marin Preda, din volumul *Întâlnirea din pământuri*, Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*, Ștefan Bănuțescu, din volumul *Iarna bărbaților* etc.

1.1.3. Romanul

- romanul de până la al doilea război mondial – cel puțin trei texte
- romanul de după al doilea război mondial – cel puțin două texte

Se recomandă ca romanele alese să fie diferite tipologic (tradițional, modern, postmodern, obiectiv, subiectiv etc.).

Sugestii pentru alegerea textelor:

N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*; I. Slavici, *Mara*; Liviu Rebreanu, *Ion*, *Pădurea spânzuraților*; M. Sadoveanu, *Baltagul*, *Zodia Cancerului*; G. Călinescu, *Enigma Otiliei*; M. Preda, *Moromeții*; Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, *Patul lui Procust*; H. Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*; Anton Holban, *Ioana*; Mircea Eliade, *Nuntă în cer*; M. Blecher, *Intâmplări din irealitatea imediată*; D. R. Popescu, *F.*, George Bălăiță, *Lumea în două zile*; Nicolae Breban, *Bunavestire*; Ștefan Bănuțescu, *Cartea milionarului*; Augustin Buzura, *Vocile nopții*; Al. Ivăsiuc, *Racul*; Mircea Cărtărescu, *Travesti*, *Orbitor* etc.

1.2. Estomparea granițelor dintre speciile tradiționale ale prozei - cel puțin un text

Sugestii pentru alegerea textelor:

Urmuz, *Pâlnia și Stamate*; Mircea Horia Simionescu, *Ingeniosul bine temperat*; Mircea Nedelciu (proză scurtă din volumul *Aventuri într-o curte interioară*, 1999); Ștefan Agopian, *Manualul întâmplărilor*; Ioan Groșan, *Caravana cinematografică* etc.

1.3. Alte forme ale prozei

- eseul (literar, filozofic, critic) – cel puțin un text
- discursul oratoric sau prelegerea – cel puțin un text

Sugestii pentru alegerea textelor:

Eseu: Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Eugen Lovinescu, G. Călinescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica, N. Steinhardt, Alexandru Paleologu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu ș.a.

Discurs oratoric sau prelegere: M. Kogălniceanu, B.P. Hasdeu, Titu Maiorescu, B.Șt. Delavrancea, Tudor Vianu ș.a.

II. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate principale: (a) *normativă* și (b) *funcțională*, având ca obiectiv deprinderea elevilor de a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și receptarea textelor orale și scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. De asemenea, integrarea conținuturilor de limbă și comunicare în manualul de literatură sau, dimpotrivă, conceperea unui manual diferit pentru aceste conținuturi va fi exclusiv opțiunea autorilor de manuale. Se recomandă, totuși, **folosirea ca texte-suport pentru studiul limbii a celor selectate pentru domeniul „Literatură“**, ca și stabilirea de corelații între diverse discipline având ca obiect folosirea limbajului (retorică, stilistică, pragmatică etc.).

Apariția unui anumit element de conținut în programă nu impune existența unei lecții cu același titlu în manual. Se recomandă abordarea acestor elemente prin modalitățile care permit înțelegerea fenomenului respectiv: exerciții, exemplificări, explicații succinte etc. Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

EXPRIMAREA ORALĂ

Forme ale exprimării orale

A. Dialogul (tipuri)

- discuția (masă rotundă); interviul (interviul mass-media, interviul de angajare)

B. Monologul (tipuri)

- descrierea orală

Niveluri de constituire a mesajului oral. Rolul elementelor verbale și paraverbale (ton, pauză, intonație etc.)

a) fonetic

- pronunțarea corectă (pronunții hipercorecte)
- pronunțarea nuanțată (ton, pauză, intonație)

b) morfosintactic

- folosirea corectă a formelor flexionare (forme flexionare ale verbului, adjective fără grade de comparație, numerale etc.)
- utilizarea corectă a elementelor de relație (prepoziții, conjuncții, pronume relative etc.)
- implicațiile morfosintactice ale schimbării categoriei gramaticale

c) lexico-semantic

- cunoașterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor)
- folosirea adecvată a cuvintelor în context
- utilizarea variantelor lexicale literare
- utilizarea corectă a unităților frazeologice
- etimologia populară, hipercorectitudinea

d) stilistic

- calitățile generale și particulare ale stilului: claritate, proprietate, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie
- utilizarea stilurilor funcționale

e) textual

- coerență și coeziune

Rolul elementelor non-verbale: privire, gestică, mimică, spațiul dintre persoanele care comunică

EXPRIMAREA SCRISĂ

Redactarea de texte (referat, eseu, comentariu, analiză, paralelă, cerere, proces-verbal, memoriu de activitate, curriculum vitae, formulare tipizate etc.)

Niveluri de constituire a textului scris:

a) ortografic și de punctuație

- norme ortografice
- norme de punctuație

b) stilistic

- stil direct și stil indirect
- stil indirect liber
- tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.)

RECEPTAREA TEXTELOR ORALE ȘI SCRISE

Receptarea adecvată a sensului unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise

Niveluri ale receptării

a) fonetic, ortografic și de punctuație

- influența elementelor paraverbale (ton, pauză, intonație) asupra înțelegerii mesajului oral
- rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise

b) morfosintactic

- sesizarea valențelor stilistice ale unor categorii morfosintactice

c) lexico-semantic

- interpretarea sensului cuvintelor în context
- sens denotativ și conotativ

d) stilistic

- receptarea valorilor stilistice generate de folosirea registrelor limbii (arhaic, neologic, regional, popular, familiar, colocvial, argotic, jargon etc.)

e) textual

- rolul categoriilor textuale (coerență și coeziune) în înțelegerea mesajelor scrise și orale

III. CONCEPTE OPERAȚIONALE

Se recomandă familiarizarea elevilor cu o serie de noțiuni de estetică, teorie literară, stilistică, retorică și lingvistică prin integrarea lor operațională în celelalte tipuri de conținuturi ale învățării, cu scopul deprinderii elevilor cu instrumentarul de analiză a textelor și de comentare a diverselor aspecte ale acestora. Lista de mai jos are un caracter orientativ, fiind adaptabilă în funcție de opțiunile profesorului și de textele alese.

• în domeniul **Literatură:**

1. proză - accepții ale termenului; tipologie (proză narativă, oratorică etc.); genul epic; instanțele comunicării narative (autor, narator, personaje, cititor); perspectiva narativă (punctul de vedere / viziunea / focalizarea), narațiune la persoana I și la persoana a III-a; tipuri de naratori (narator omniscient, narator-personaj, narator “martor” etc.); narațiunea din perspectiva personajului (monologul interior, fluxul conștiinței, personajul-reflector); construcția subiectului (acțiune; secvență narativă; episod; intrigă; conflict; relații temporale și spațiale); construcția discursului narativ (povestire în ramă, alternanță, înlănțuire, incipit, final, elipsă, pauză descriptivă); personaj literar și persoană, tipuri de personaje (principal, secundar, episodic; protagonist și antagonist; “caractere”, personaje “tipice” etc.); modalități ale narării (povestire și relatare, rezumat, scenă etc.); vorbire directă și indirectă; stilul indirect liber; registre stilistice (popular și cult, scris și oral etc.)

1.1.1. cronică / letopiseșul – caracteristici; legenda istorică – caracteristici

1.1.2. basmul cult (povestea) – caracteristici; povestirea – caracteristici, tipologie; nuvela – caracteristici, tipologie

- 1.1.3. romanul – caracteristici, tipologie
- 1.2. tradițional, modern, avangardist, postmodernist
- 1.3. eseu; discursul oratoric – caracteristici, tipologie

- în domeniul **Limbă și comunicare**

forme ale exprimării orale: dialog (discuția, masa rotundă, interviul); monologul (descrierea orală); elemente paraverbale (ton, pauză, intonație); pronunțarea nuanțată (ton, pauză, intonație); forme flexionare ale verbului, adjective fără grade de comparație, numerale; elemente de relație (prepoziții, conjuncții, pronume relative); schimbarea categoriei gramaticale; unități frazeologice; etimologia populară, hipercorectitudinea; calitățile generale și particulare ale stilului (claritate, proprietate, precizie etc.); stilurile funcționale; categorii textuale (coerență și coeziune); elemente non-verbale ale comunicării (privire, gestică, mimică, spațiul dintre persoanele care comunică); tipuri de texte (referat, eseu, comentariu, analiză, paralelă, proces-verbal, memoriu de activitate, curriculum vitae, cerere, formulare tipizate); stil direct, stil indirect, stil indirect liber; sens denotativ și conotativ; registrele limbii (arhaic, neologic, regional, popular, familiar, colocvial, argotic, jargon etc.)

EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

- exerciții de identificare a instanțelor narative
- exerciții de analiză a structurii operei epice
- identificarea tipului de personaj
- exerciții de caracterizare a personajelor
- exerciții de recunoaștere, analiză și utilizare a diferitelor registre stilistice
- dezbateri asupra modului de receptare a mesajului diferitelor tipuri de texte epice (roman, nuvelă, basm etc.)
- compararea unor texte narative sau dramatice din punctul de vedere al structurii sau al particularităților stilistice (incipituri sau finaluri narative diferite, stil metaforic, stil neutru, registre stilistice diferite etc.)
- proiecte individuale sau de grup (prezentarea monografică a autorului preferat, fișe de lectură, alcătuirea unui portofoliu privind teme predilecte ale unui autor sau ale unei epoci etc.)